

Západočeská univerzita v Plzni
Fakulta designu a umění Ladislava Sutnara

Diplomová práce

SOUKROMÝ RITUÁL

BcA. Daniel Vrba

Plzeň 2016

Západočeská univerzita v Plzni
Fakulta designu a umění Ladislava Sutnara

Katedra výtvarného umění
Studijní program Výtvarná umění
Studijní obor Sochařství
Specializace keramika

Diplomová práce

SOUKROMÝ RITUÁL

BcA. Daniel Vrba

Vedoucí práce: MgA. Gabriel Vach
Katedra výtvarného umění
Fakulta designu a umění Ladislava Sutnara
Západočeské univerzity v Plzni

Plzeň 2016

Prohlašuji, že jsem práci zpracoval samostatně a použil jen uvedených pramenů a literatury.

Plzeň, duben 2016

.....

podpis autora

OBSAH

1. MÉ DOSAVADNÍ DÍLO V KONTEXTU SPECIALIZACE.....	1
2. TÉMA A DŮVOD JEHO VOLBY.....	3
3. CÍL PRÁCE.....	6
4. PROCES PŘÍPRAVY.....	9
5. PROCES TVORBY.....	11
6. TECHNOLOGICKÁ SPECIFIKA.....	15
7. POPIS DÍLA.....	18
8. PŘÍNOS PRÁCE PRO DANÝ OBOR.....	22
9. SILNÉ STRÁNKY.....	23
10. SLABÉ STRÁNKY.....	24
11. SEZNAM POUŽITÝCH ZDROJŮ.....	25
12. RESUMÉ.....	27
13. SEZNAM PŘÍLOH.....	29

1. MÉ DOSAVADNÍ DÍLO V KONTEXTU SPECIALIZACE

Umění ve všech formách mne oslovovalo a zajímalo již během absolvování základního vzdělání. Nejvíce mne tedy samozřejmě zajímala výtvarná výchova, ale můj vztah k umění se projevoval i v jiných předmětech, jako když jsem se například snažil co nejlépe zpracovat kresby v sešitě z přírodopisné nauky, biologie, zeměpisu, apod..

S porcelánem pracuji od střední školy. Vystudoval jsem Střední průmyslovou školu keramickou a sklářskou v Karlových Varech, kde jsem se učil pracovat také s porcelánovou hmotou a nabýval jsem tak zkušeností při tvorbě předmětů z tohoto materiálu. Práce s ním mě zaujala natolik, že jsem se rozhodl studovat tento obor i nadále.

Ze zadání klauzurních prací mne nejvíce zaujalo téma s názvem „Předmět touhy“. Z porcelánové hmoty jsem vytvořil motýly, kteří měli znázorňovat lidské duše. Při realizaci této práce jsem si uvědomil, že i když zájem o motýly jako o živé tvory jsem projevil již dávno před tímto úkolem, tak až nyní jsem zjistil, kolik může člověk dát jednomu symbolu významů.

Při svém studiu na vysoké škole jsem se samozřejmě dostal i k několika dalším materiálům. Mohl jsem si například vyzkoušet práci se šamotovou hlínou při zpracování tématu s názvem „Staré keramické techniky“. Bylo to pro mne velice zajímavé, protože jsem byl nucen podívat se na práci s keramikou i z jiného úhlu pohledu. Bylo nutné, abych se naučil hledět na design ze sochařské perspektivy, což pro mne byla vcelku nová věc. Zkušenosti, které jsem získal, jsem mohl využít i v mé diplomové práci.

Nicméně i přes nově získané poznatky ze zpracování různých materiálů mne nadále nejvíce zajímá práce s porcelánem a porcelán považuji za nejlepší, nejtvárnější a nejestetičtější hmotu v tomto

oboru. Proto jsem se k němu opakovaně vracel.

Všechny tyto zkušenosti a poznatky z předchozích prací mne ovlivnily i při tvorbě diplomové práce.

2. TÉMA A DŮVOD JEHO VOLBY

Tématem i názvem mé diplomové práce je „Soukromý rituál“. Téma mi vyhovovalo z toho důvodu, že je velmi obsáhlé, a tudíž jsem si mohl vybrat to, co mne opravdu bude bavit zpracovávat. Tento aspekt byl pro mne při výběru tématu velice důležitý.

Pod tímto zadáním si představuji něco, co dotyčnou osobu v soukromém životě provází velice často. Tak často, že si to vlastně ani nemusí uvědomovat. Může se jednat o určité zvyklosti, například při ranní hygieně, snídani, cestě do školy či práce, ale také o oblíbenou činnost, či zálibu.

Já jsem svou závěrečnou práci pojal tak, že bych v ní chtěl propojit svou oblíbenou zálibu a materiál – a to je příroda a porcelán.

O přírodu se zajímám již od svého dětství. Můj děda byl myslivcem a díky vycházkám do přírody a pozorování života v lese se jeho láska k přírodě přenesla i na mne. Ačkoliv se o přírodu zajímám z dost širokého úhlu, jedna část přece jen převažuje. Mým favoritem a koníčkem jsou motýli, neboli lepidoptera. Inspirací pro mou práci se stala letní brigáda v Motýlím domě v Karlových Varech, kde jsem vypomáhal s chovem motýlů a pomáhal řešit i různá úskalí a problémy vzniklé třeba nevhodně nastavenými podmínkami pro chov některého druhu motýlů.

Mám rád symboliku, s jakou se dá na tohoto křehkého tvora pohlížet. Je to dokonalý výtvar přírody, který upoutává pozornost člověka od nepaměti. Lidstvo vždy uchvacovala schopnost motýla přeměnit se z nenasytné housenky v zajímavě tvarovanou a jemnou kuklu, a z ní pak v krásného barevného okřídleného tvora, který si lehounce a třepotavě poletuje po louce. Díky této schopnosti začali lidé v dřívějších dobách motýlům připisovat nadpřirozené

a mystické schopnosti. Ať už se jedná o pohany, křesťanství, nebo o kterékoliv jiné náboženství – v jejich představách motýl ztvárňuje přechod z pozemského světa do světa mrtvých. Motýl je tedy zhmotněním duše zemřelého, která právě odlétá na „druhou stranu“, do jiného, posmrtného života¹.

I v dnešní době na sebe motýl stále přitahuje velkou pozornost. Je všeobecně považován za nejkrásnějšího představitele hmyzí říše. A přestože již v dnešní době dokážeme díky vědě vysvětlit schopnost metamorfózy motýla, je tato jeho vlastnost stále přímo magnetem, který přitahuje pozornost a zájem lidí. To, co nás fascinuje a přitahuje, je nejen proměna, kterou za života motýl prochází, ale i neobyčejné množství barevných odstínů a kombinací, a snad i nekonečná variabilita tvarů motýlích křídel. Z těchto důvodů dnes vznikají po celém světě motýlí farmy, kde jsou motýli chováni a následně jsou buď znovu vypouštěni do přírody (ochrana ohrožených druhů motýlů), nebo jsou kukly motýlů z těchto farem prodávány do motýlích domů a botanických zahrad po celém světě, kde zkrášlují a obohacují flóru a v neposlední řadě přitahují spousty obdivovatelů. Mohlo by se zdát, že chov motýlů není zase tak moc náročný, ale to je velký omyl. Motýl je živočich, který se řídí instinkty, a tomu se musí vše podřídít.

První motýlí zahradu vybudoval David Lowe na ostrově Guernsey v Anglii. V prázdném skleníku, původně pro rajčata, vybudoval tropickou zahradu. Na návštěvu sem občas přišli přátelé a známí. Zájem však brzy vzrostl natolik, že roku 1977 byl skleník otevřen pro veřejnost².

1 Psychologie chaosu. Symboly znovuzrození
Dostupné z: <https://www.psychologiechaosu.cz/symboly-znameni/symboly-znovuzrozeni/>
Vyhledáno: 21.11. 2015

2 Landman W.,: Encyklopedie motýlů. Str. 46-47.

Druhou mou zálibou, jak jsem již psal, je práce s porcelánem. Porcelán považuji za nejlepší z keramických hmot a stojí podle mne na vrcholu pomyslné pyramidy. Díky jeho vlastnostem, tvárnosti, možnostem zpracování a křehkosti a kráse konečných výrobků, mi připadá vznešený a nadřazený ostatním keramickým hmotám. Porcelán má plno jedinečných vlastností, kterých jsem mohl při realizaci své diplomové práce využít. Jak jsem již dříve uvedl, díky letní brigádě v Motýlím domě v Karlových Varech jsem si mohl vyzkoušet, co vše je potřeba pro chov tropických motýlů ve středoevropských podmínkách, a to vše jsem mohl nyní zužitkovat.

3. CÍL PRÁCE

Cílem mé práce bylo vytvořit set pro chov motýlů do Botanické zahrady hl. města Prahy. Tato botanická zahrada do svých interiérů každý rok vypouští stovky motýlů z celého světa, aby zkrášlili a zatraktivnili tyto prostory. Avšak aby motýli mohli prosperovat a žít co nejdéle i v těchto uměle vytvořených prostorách, je zapotřebí jim zajistit nejen dobré životní podmínky, což je dostatečná vlhkost, teplota a světlo, ale je nutné zajistit jim i vhodnou potravu, kterou musejí přijímat pokud možno tak, jak jsou zvyklí v přírodě. Proto jsem se rozhodl pro prostory Botanické zahrady hl. města Prahy vytvořit krmítka a pítka.

Klasická krmítka pro motýly, která se používají pro chovy po celém světě, se skládají z transparentní čtvercové, většinou plastové desky, na které jsou v rozích nakresleny květy. Do každého květu je vsazena ampulka, do níž se nalévá sladký roztok, který pijí a živí se jím motýli. Do středu desky je umístěna mistička, často laboratorní petriho miska, do níž se pokládá ovoce, které také slouží jako potravina pro motýly. Ti totiž také pijí šťávy z hniječného ovoce. Podle mého názoru však tato pítka vypadají velice uměle a nepřírodně a ani se esteticky nehodí do „přírodního prostředí“.

Jako cíl jsem si tedy vytknul vytvořit krmítka a pítka, která se budou více hodit do těchto prostor. Nejdříve jsem si musel upřesnit, zda zhotovím krmítko a pítko v jednom celku. Další možností bylo vytvořit zvlášť krmítko a zvlášť pítko samostatně. Vybral jsem si druhou variantu, protože jsem chtěl zhotovit objekty, které budou pro motýly co nejatraktivnější a budou je přitahovat. Motýli v botanických zahradách se dají rozdělit do tří skupin. První skupinou jsou ti, kteří pijí sladkou šťávu – ta jim nahrazuje nektar. Jedná se například o krásné otakárky, nebo motýly rodu *heliconia*.

Pro tyto motýly jsou nutná pítka, protože nepřijímají potravu z hniječného ovoce. Druhou skupinu tvoří motýli, kteří jsou zase přitahováni tekutinami vznikajícími při rozkladu organických látek. Jsou to například různé druhy baboček, a dále u široké veřejnosti známí velcí třpytivě modří motýli rodu morpho. Tito motýli tedy používají hlavně krmítka. Poslední skupinou jsem se vůbec nezabýval. Jedná se totiž o motýly, kteří za svého života nepřijímají vůbec žádnou potravu a žijí pouze ze zásob tuků, které si nashromáždili jako housenky.

Musel jsem tedy vymyslet krmítka a pítka, které bude zajímavé pro obě skupiny motýlů, přičemž každá skupina je přitahována něčím jiným.

Motýli, kteří pijí nektar, se řídí při hledání potravy zejména zrakem, čichem až druhotně. Proto jsem se rozhodl vyrobit barevná pítka, která jsou inspirována přímo květy rostlin. Jiné tvary pítek by tuto skupinu motýlů ani nezajímaly. Snažil jsem se návštěvníkům botanické zahrady ukázat, jak pevně je život motýla spjat s rostlinami a jak rozdílně od nás motýli vnímají svět kolem sebe.

Zcela rozdílné chování mají motýli, kteří upřednostňují krmítka. Tato skupina se řídí hlavně čichem a zrak je až na druhém místě. Na krmítku jsem se snažil ukázat působení „lidské složky“ v přírodě. Žádný jiný živočišný druh nezanechal tak výraznou stopu a neovlivnil přírodní prostředí, jako člověk. Jeho působení je patrné ve všech ekosystémech. Proto jsem se nijak nesnažil krmítka skrýt, ale naopak – chtěl jsem, aby bylo už z dálky nápadné a bylo vidět. Proto jsem zvolil geometrický tvar krmítka, který se v přírodě vyskytuje jen náhodně. Geometrické tvary si spojujeme spíše s urbanizací a civilizací obecně. Abych to vše ještě umocnil, zvolil jsem světlou barvu krmítka, která bude už z dálky přitahovat

pozornost návštěvníků. Ve tvaru krmítka lze nalézt ještě jednu symboliku. Krmítko zároveň působí jako zátiší vanitas.

Rád bych také zprovoznil webové stránky www.lepidoptera.pe.hu. V botanické zahradě bude uveden QR kód, díky kterému se návštěvník, zajímající se více o mou práci, snadno dostane právě na výše uvedenou webovou adresu.

4. PROCES PŘÍPRAVY

Prvotní a důležitou akcí při realizaci mé práce bylo zejména zajištění prostor, ve kterých budu následně svou práci prezentovat a vystavovat. Vybíral jsem z několika botanických zahrad po celé republice. Prioritou bylo najít interiér, který napodobuje pralesní ekosystém. Mým představám nejvíce vyhovovala Botanická zahrada hl. města Prahy, která má ve skleníku Fata Morgana opravdu nádherný pralesní interiér³. Ale co pro mne bylo také velice důležité, bylo zjištění, že tato botanická zahrada každoročně vypouští do svých prostor stovky motýlů, takže mi tím odpadla starost o to, že budu muset zajistit vlastní motýly. Zkontaktoval jsem vedení botanické zahrady a zeptal jsem se, zda je možné využít jejich prostory k prezentaci mé závěrečné práce. Vedení botanické zahrady mi vyhovělo, souhlas jsem dostal a mohl jsem v realizaci projektu postoupit dále.

Dne 30. dubna 1968, podle usnesení č. 111, byl vydán souhlas s vybudováním botanické zahrady v prostoru Troja, na jehož základě tato botanická zahrada byla dne 1. ledna roku 1969 zřízena. Skleník Fata Morgana byl navržen arch. Zdeňkem Deylem a veřejnosti byl otevřen v červnu roku 2004.

Když už jsem měl vybrané prostory, ve kterých budu moci vystavovat, musel jsem si ještě nastudovat, jak vnímá motýl okolní prostředí. Důležité pro mou instalaci bylo zajistit, aby byl objekt jak pro motýly, tak i návštěvníky atraktivní a najít ten správný kompromis mezi oběma světy. Začal jsem studovat tvary rostlin a vnímání barev hmyzem. Pro pozorování a studium chování tropických motýlů jsem využil prostory Motýlího domu v Karlových

3 Příloha 9

Varech. Prostory motýlího domu jsou sice mnohem menší, než prostory botanické zahrady v Praze, ale vliv na chování motýlů to nemá a pro mé studium byly prostory více než dostačující. Pozorováním jsem zjistil, že motýli nejlépe reagují na žlutou, a modrou barvu. Toho se dá všimnout nejen při pozorování počtu návštěv motýlů na pítkách, ale i na samotném chování motýlů a jejich reakcích na barevnost oblečení návštěvníků motýlího domu. Všiml jsem si, že někteří motýli opakovaně sedají na člověka s výraznou barvou oblečení.

Jelikož se denní motýli řídí hlavně pomocí zraku, je důležité, aby mnou vytvořený květ víceméně připomínal reálný květ. Dalším důležitým aspektem je barva, protože, jak jsem již dříve zmínil, to je další věc, podle které se motýli řídí při hledání potravy⁴. Rozhodl jsem se tedy pro základní barvy. Těmito barvami je červená, modrá a žlutá, což jsou barvy, které jsou v přírodě běžně k vidění na pravých květech.

Dále jsem si musel ujasnit, jakým způsobem ztvárním krmítko. Musel jsem přijít na kompromis mezi tím, aby byl tvar zajímavý pro návštěvníky, ale zároveň vybraný tvar nesměl nijak překážet a odrazovat přilétající motýly. Vyrobil jsem si různé papírové modely a vybral podle mého názoru ten nejvhodnější. Motýli, kteří sají na hniječím ovoci, se řídí hlavně pomocí čichu, a proto jsem nebyl tak vázaný pravidly motýlího vnímání světa z pohledu barev, jako v případě pítek. Ale přesto jsem si také musel ujasnit, jakou pro krmítko vybrat barvu.

4 Hrabák R.,: Kapesní atlas našich motýlů. Str. 42.

5. PROCES TVORBY

Rozhodl jsem se začít tvorbou květin, které poslouží jako pítka pro motýly. Vyzkoušel jsem několik variant zhotovení porcelánových květů.

Při prvním způsobu realizace jsem postupoval tak, že jsem jako základní materiál použil plastický porcelán, z kterého jsem začal květ z malých kousků pomalu skládat. Nejprve jsem si vytvořil malé porcelánové kuličky, které jsem začal skládat podél vnějšího okraje budoucího květu jednu vedle druhé, až vznikl vnější kruh. Poté jsem začal druhou řadu porcelánových kuliček skládat v menší kružnici tak, aby kuličky z menší kružnice střechovitě překrývaly kuličky z řady předešlé. Takto jsem postupoval opakovaně tak dlouho, až vznikl celý kruh. Výsledný květ sice vypadal zajímavě, nicméně působil až příliš mohutně a těžkopádně. Konečný produkt měl k mému zklamání hodně daleko do lehkého a něžného kvítka, který jsem měl v představách.

Druhý způsob realizace spočíval v tom, že jsem si na sádrařském kruhu vytočil tenkou destičku. Po vytočení jsem destičku opatrně sundal a po vyschnutí jsem si na ni tužkou nakreslil tvar a vzor, který jsem do ní později vyryl. Dále jsem květ odseparoval šelakem a mastným mýdlem. Vznikl květ s reliéfem, který jsem následně mohl zaformovat. Tento květ jsem dále odléval na střepe. Spodní strana střepu byla hladká a rovná a strana opačná, vrchní, byla s reliéfem. Nicméně i takto vytvořený květ mi připadal stále příliš těžkopádný.

Dalším způsobem, který jsem vyzkoušel, bylo to, že jsem si v mém vedlejší ateliéru (ateliér kovu a šperku) vyválel tenký kovový plíšek, který jsem následně vyžíhal⁵. Tím se plíšek krásně

5 Žíhání – tepelné zpracování kovů pro zlepšení některých vlastností

„změkčil“ a bylo do něj možné vytlačit reliéf ve tvaru květu. Takto upravený plíšek jsem následně zaformoval do sádry. Avšak ani s tímto výsledkem jsem nebyl úplně spokojený, protože při vytlačování reliéfu se mi nepodařilo vytvořit krásně ostrý a výrazný reliéf.

Poslední způsob provedení, který mne napadl a nakonec se mi osvědčil, byl ten, že jsem se opět vrátil k sádrovým destičkám. Změnil jsem pouze způsob, kterým jsem květ zaformoval. Květ byl tentokrát vytvořen ze tří částí.

Opět jsem si na kruhu vytočil tenkou sádrovou destičku a nechal ji uschnout. Poté jsem ji sundal z kruhu a nakreslil si na ni budoucí květ. Následně jsem do něj vyryl reliéf a celý sádrový květ jsem našelakoval⁶. Aby květ nepůsobil jako placka, ale byl plastický, rozhodl jsem se zvlnit okraje okvětních lístků. To jsem provedl pomocí hlíny, kdy jsem budoucí vyvýšené části lístků jednoduše vymodeloval. Květ jsem následně natřel mastným mýdlem⁷. Po zhotovení reliéfu jsem destičku zaformoval, ale nevytvořil jsem formu na střep, nýbrž pouze jednodílnou formu. Po zaschnutí formy jsem do ní nalil porcelán, který jsem po krátkém časovém úseku opět vylil. Vznikla tenká destička s otvorem uprostřed.

Další část květu sestává z porcelánového „trychtýřku a jazýčku“. Nejprve jsem si z hlíny vytvořil malé modely, které jsem následně zaformoval a sádrové formy nechal uschnout. Po nalití porcelánové břečky do forem, a utvoření dostatečně tlustého střepu, jsem „trychtířek“, nebo „jazýček“ vyndal z formy a přilepil porcelánovou šlikou na vrchní stranu květu k místu, kde se nachází otvor. Lepení

6 Šelak – jedná se o přírodní pryskyřici rozpuštěnou v lihu. Poměr šelaku k lihu je 1:5.

7 Mastné mýdlo – jedná se o jádrové mýdlo rozvařené v horké vodě. Směs se poté pořádně rozmíchá, nebo rozšlehá. Do směsy se ještě přidává řepkový olej.

se musí provádět za tzv. kožovitého stavu.

Na spodní straně destičky, tvořící květ, je porcelánová ampulka, do níž se nalévá cukrová voda, kterou pijí motýli. Ampulka je jednoduchého, podlouhlého tvaru, který se na jedné straně rozevívá. Směrem k užšímu konci dna se ampulka mírně ohýbá na stranu. Tento tvar jsem nahrubo vymodeloval z hlíny, zaformoval a udělal si sádrový model, který jsem dále upravil (oretušoval). Ampulku jsem následně naimpregnoval šelakem a mastným mýdlem, aby šla později lehce vyjmout ze sádrové formy. Poté jsem ji zaformoval a formu nechal uschnout. Po nalití porcelánové hmoty a utvoření střepu jsem ampulku porcelánovou šlikou nalepil z rubové strany na květ.

Abych tyto dvě části (květ a ampulku) mohl k sobě slepit a pálit pohromadě, musel jsem vytvořit porcelánovou pálicí podložku. Jedná se o vyvýšenou kruhovou podložku, která má uprostřed otvor, do něhož zapadne ampulka přilepená na spodní straně květu. Rozměr této podložky je trochu větší, než rozměry květů.

Druhou část mé diplomové práce tvoří zhotovení krmítka, do kterého se bude dávat ovoce. Dlouho jsem nemohl přijít na způsob, jak krmítko vytvořit a hlavně jaký mu dát tvar. Nejprve jsem se inspiroval renesančními tvary, poté barokními. Žádný tvar se mi ale stále nezdál vhodný do pralesního interiéru botanické zahrady, vše působilo rušivě. Nakonec jsem se inspiroval jednou fotografií pořízenou v Motýlím domě v Karlových Varech, na které jsou zachyceni dva motýli rodu *Morpho* a kalima⁸. Tato fotografie nápadně připomíná holandské zátiší *vanitas*, což mne motivovalo k tomu, že jsem se začal ubírat tímto směrem. Plánoval jsem

8 Příloha 1

vytvořit jakýsi 3D obraz se zátiším, který budou návštěvníci moci obdivovat zblízka a budou si ho moci i vyfotografovat. Rozhodl jsem se tedy pro jednoduchý tvar krmítka, který by měl pozorovatele jakoby „vtáhnout“ do obrazu.

Když jsem vyřešil, jaký bude mít krmítko tvar, následně jsem se musel rozhodnout, z jakého materiálu ho zhotovím. Nejprve jsem chtěl použít opět porcelán, ale když jsem se začal rozhodovat, jakým způsobem budu objekt formovat, uvědomil jsem si, že je velice pravděpodobné, že se tento tvar prostě nepodaří vypálit. Případný nezdár bych nerad při diplomové práci riskoval. Další možností, jak se této situaci pokusit vyhnout, bylo zaformovat jednotlivé destičky, ze kterých bych následně poslepoval konečný tvar. Ale jelikož se porcelán při výpalu často deformuje, nejspíše by hrany jednotlivých destiček na sebe přesně nedoléhaly a konečný výsledek by působil neesteticky. Bylo nutné zvolit pro výrobu krmítka jiný materiál a napadl mne plast, nebo kov.

Nakonec jsem se rozhodl pro kov, protože je pevnější a působí esteticky lépe. Samozřejmě bylo nutné, aby šlo buď o nerezový materiál, nebo musel být výsledný výrobek natřen krycí ochrannou vrstvou, aby ve vlhkém prostředí nekorodoval. Nakonec jsem se rozhodoval mezi nerezovým materiálem a hliníkem. Rozhodl jsem se pro hliník, protože z hliníku může být krmítko tenčí.

Jednodušší tvar krmítka jsem si zkusil vyrobit v atelieru kovu a šperku za pomoci asistentky paní Bc. Miroslavy Veselé. Když jsem byl s tvarem a velikostí modelu spokojený, nechal jsem krmítko zhotovit ve firmě Cherbourg s.r.o., kde mi mistr výroby pan Moule ochotně poskytl informace a krmítko vyrobil.

Zhotovené krmítko jsem nechal nastříkat ochrannou šedou barvou ve firmě Azuro s.r.o.

6. TECHNOLOGICKÁ SPECIFIKA

Rozhodl jsem se, že velkou část své diplomové práce převedu do porcelánu. Porcelán jsem si zvolil, protože ho považuji, díky jeho vlastnostem, za nejlepší z keramických hmot a při realizaci mého projektu se mi velice hodila i jeho schopnost vytvořit tenoučkový střep.

První porcelán vynalezli Číňané zhruba v 7. století před naším letopočtem. Jednalo se o takzvaný protoporcelán. Pravý porcelán byl však vynalezen v Číně až v 7. století našeho letopočtu. Do Evropy porcelán přivezl cestovatel Marco Polo v 17. století. Objevitelem evropského porcelánu byl Johann Friedrich Böttger (1682–1719)

Porcelán je keramická hmota, tvořená třemi hlavními složkami. První z nich je kaolin, kterého obsahuje okolo 50 procent a slouží jako pojivo. Druhou složkou porcelánu je živec draselný, kterého obsahuje 25 procent a slouží jako tavivo. A poslední důležitou složkou je křemen, toho obsahuje hmota také 25 procent a slouží jako ostřívo. Porcelán se dělí na dva druhy – porcelán měkký a tvrdý. Měkký porcelán se pálí při teplotě přibližně 1 150 °C, zatímco tvrdý porcelán se pálí při teplotě až 1 450 °C. Já jsem pro svou práci použil porcelán tvrdý, který do ateliéru dovážíme ze Staré Role u Karlových Varů.

Při realizaci své diplomové práce jsem se snažil využít typických vlastností porcelánu. Zejména jsem ocenil schopnost porcelánu tvořit tenoučkové destičky, které si i po výpalu zachovají pevnost a odolnost. Dále téměř nulovou nasákavost. Při výpalu jsem využil i mírné deformace, kterou porcelán při výpalu prochází, a to při zhotovování pítek. Vyvýšené části květů si při výpalu mírně lehly, a s tím jsem musel počítat.

Po nalití porcelánu do forem, vytvoření a zaschnutí střepu, jsem

výrobky naložil do pece pro první výpal – přežah. Přežah se pálí na 920 stupňů celsia. Výrobky se nechávají projít přežahem z toho důvodu, aby se na porcelán lépe uchytila glazura. Rovněž je porcelán po přežahu pevnější a nehrozí tak velké riziko, že bychom si při glazování výrobek rozbili.

Na dekor květů jsem nejprve použil barvítka od firmy Glazura s.r.o., která na svých internetových stránkách uvádí:

„Keramická barvítka jsou speciální anorganické pigmenty krystalického charakteru s vysokou teplotní stabilitou a velkou chemickou odolností vůči roztaveným sklovinám. Používají se především pro vybarvování keramických glazur, hmot a smaltů a také pro výrobu barev na obklady, sklo, porcelán a keramiku. Barvítka jsou tvořena vysoce teplotně stabilní strukturou, do níž je vhodně včleněna určitá chromoforová složka dodávající pigmentu dané zabarvení. Barevná stabilita do značné míry závisí právě na typu jejich krystalové struktury, výši vypalovací teploty a rychlosti výpalu, chemickém složení vybarvovaného materiálu, způsobu mletí a charakteru pecní atmosféry. U běžně používaných materiálů je většina barvítek stabilních až do teplot 1 200 – 1 250 °C.“⁹

Barvítka jsem v ateliéru smíchal s glazurou P16, která se pálí při teplotě 1 100 stupňů celsia. Do glazury jsem přidal 5, 10 a 15% barvítka. Výsledek však neodpovídal mým představám. Barvy vypadaly velice vybledle, s čímž jsem nebyl spokojen. Zkusil jsem proto zkontaktovat firmu Royal Dux v Duchcově u Teplic. Po domluvě jsem u nich vyzkoušel jak podglazurové, tak i naglazurové barvy.

Při výrobě krmítka jsem se rozhodl použít hliníkový plech.

9 Glazura, Torrecid Group. Barvy na keramiku a sklo a barvítka, Keramické pigmenty (barvítka),
Dostupné z: <http://www.glazura.cz/produkty/barvy-na-keramiku-a-sklo/>
Vyhledáno: 8.3. 2016

Výhodou hliníkového plechu je to, že může být tenký, ale zároveň si uchová pevnost. Nebude tedy působit tak mohutně a těžkopádně.

7. POPIS DÍLA

Při tvorbě pítek ve tvaru květů jsem nemohl být příliš kreativní. Květ stále musel vypadat přirozeně, jako květ v přírodě, aby byl pro motýly atraktivní a sedali si na něj. Při studiu rostlin jsem si všiml, že většina květů je vycentrovaných. Snažil jsem se toto pravidlo zachovat a ampulku s nektarem jsem proto umístil do středu květu. Aby květy nepůsobily tak ploše a byly pohledově zajímavé i z profilu, zvlínil jsem okraje okvětních lístků. Díky tomu při bočním pohledu pozorovatele květ působí plastickým dojmem. Pítka se neskládá z více částí, ale tvoří jeden celek. To je z důvodu, aby manipulace s květy byla jednoduchá.

Rozhodl jsem se zhotovit dva různé druhy květů. Chtěl jsem, aby jejich tvary byly odlišné od těch, které se kreslí v expozicích na plastové desky u současně používaných krmítek pro motýly. Tvar květů je souměrný.

Pro tvary pítek jsem se inspiroval květinou z tropů, orchidejí. Orchidej má symetrický květ. Typické pro okvětní lístky orchideje je to, že boční lístky jsou vpředu a částečně překrývají horní okvětní lístek a dva menší, spodní okvětní lístky.

První tvar je inspirován orchideí *Phalaenopsis amabilis*¹⁰. Tato orchidej má květ tvořen pěti většími okvětními lístky, z nichž tři širší okvětní lístky jsou ze shora a po stranách, dva užší lístky zespoda. Okolo centrální části květu jsou umístěny drobnější okvětní lístky, které tvoří jakýsi kalich. Tvar květu jsem mírně stylizoval. Květ je široký 135 mm a i s ampulkou je vysoký 55 mm.

¹⁰ Příloha 6

Druhý tvar květu je inspirován orchidejemi rodu *Cymbidium*¹¹. Tyto orchideje mají květ tvořen pěti většími úzkými okvětními lístky a několika menšími okvětními lístky v okolí centrální části květu. Tyto drobnější lístky tvoří jakýsi jazýček, který směřuje dolů. Tvar květu jsem opět zachoval a mírně stylizoval. Květ má na šířku 128 mm a na výšku i s ampulkou 55 mm.

Ampulky jsou pro oba tvary květů stejné. Mají protáhlý tvar, který se mírně stáčí k jedné straně. Tento jednoduchý tvar ampulky (kalichu) je typický pro mnoho druhů květů. I zde jsem se tedy nechal inspirovat přírodou. U ampulek je důležité, aby se daly dobře vymývat, a proto je tedy nutností dostat se lehce do vnitřních prostor. Z tohoto důvodu jsem nechtěl žádný složitý tvar a upřednostnil jsem především praktičnost.

Květy jsou zavěšené na esovitém drátku¹², nebo jsou přichycené na kovové tyči, která je natřena černou barvou, takže v pralesním prostředí není téměř vidět. Tím se ještě více umocní a vynikne barevnost květů.

Velmi důležitým aspektem je barva. Barva je pro motýly určující a velice důležitý prvek a jak tvarem, tak i barevností pitek jsem se snažil návštěvníkům botanické zahrady ukázat, jak pevně je život motýla spjat s rostlinami a jak rozdílně od nás motýli vnímají svět kolem sebe. Například my vidíme pouze jednobarevný květ, na který je sice příjemné se dívat, ale jinak pro nás není ničím dalším důležitý a zajímavý. Tak to má i být, na nás květ nechce zapůsobit. Nicméně motýl je pro rostlinu důležitý, a tak se ho květem snaží přilákat. A činí tak pomocí barev. Hmyz dokáže vnímat ultrafialové¹³

11 Příloha 7

12 Příloha 8

13 Ultrafialové záření – elektromagnetické záření s vlnovou délkou kratší než má světlo viditelné

spektrum barev, které člověk neregistruje¹⁴. Na rozdíl od člověka denní motýl nereaguje na bílou barvu¹⁵. Tato barva motýly nepřitahuje, a proto jsem se snažil použití bílé barvy omezit. Květ rostlin je uzpůsobený tak, aby na hmyz, tedy i na motýla, působil jako přistávací rampa, či terč, který pomocí barevných odstínů hmyz navádí přímo ke středu květu, kde je ukryt nejen nektar, ale hlavně pyl, díky kterému se rostliny rozmnožují.

Motýl květ i barvy takto dokáže vnímat proto, že jeho oči jsou úplně jinak vyvinuté, než oči člověka. Hmyzí oko se skládá z mnoha set, nebo i tisíců drobných oček, která se nazývají ommatidia¹⁶. Každé z těchto oček funguje samostatně, a teprve až mozek hmyzu si z jednotlivých obrazů poskládá celkový vjem. Nevýhodou tohoto způsobu optického vnímání je to, že motýl nedokáže zaostřit na jeden konkrétní bod a celkové vidění je neostré¹⁷.

Květy jsou v prostorách expozice zavěšené jednoduchým způsobem. Z ocelového drátku silného 2,5 mm a dlouhého 1 metr, jsem vytvořil velké esíčko, na kterém je celý květ zavěšený¹⁸. Na konci drátku, kde je uchycený květ, je vytvořené očko, do kterého středová část porcelánového květu zapadne a drží tam. Na spodní straně květu je nalepen tenký proužek magnetu, který květ pevně drží na svém místě. Další způsobem instalace květů je posazení na kovovou tyč, která je zapíchnutá v zemině. Na konci drátku je opět utvořené očko, do kterého zapadne ampulka.

14 Hmyz.net, Zrak hmyzu
Dostupné z: <http://www.hmyz.net/ocihmyzu.htm>
Vyhledáno: 14.12. 2015

15 Hrabák R.,: Kapesní atlas našich motýlů. Str. 42

16 Příloha 11

17 Hrabák R.,: Kapesní atlas našich motýlů. Str. 16.

18 Příloha 8

Krmítko jsem pojal jako malou divadelní scénu. Upřednostnil jsem jednoduchý tvar. Použil jsem rovný hliníkový plech, který je 50 cm dlouhý a 36 cm široký a plát hliníku jsem ohnul v polovině do pravého úhlu.

Hotové krmítko je nastříkané speciální světle šedou, matnou barvou, která je odolná proti vlhku.

Na spodní straně krmítka je přivařená část trubky, kterou se krmítko nasazuje na ocelovou tyč. Ta je pokryta zaponovým lakem, chránícím před korozí a ostrým koncem je tyč zaražena do zeminy.

8. PŘÍNOS PRÁCE PRO DANÝ OBOR

Mým záměrem bylo vytvořit nějaký neobvyklý projekt, na který jsem v průběhu studia na Západočeské univerzitě ještě nenarazil. Zároveň jsem chtěl využít i svých znalostí ohledně fauny, která je mým koníčkem.

Přínos mé práce vidím v tom, že se snažím přispět z pohledu své profese k ochraně přírody a esteticky zkrášlit praktické pomůcky, které se používají například v botanických zahradách, jejichž hlavním úkolem je ochrana genofondu rostlin, což znamená udržovat živé sbírky a expozice, a tím se podílet na ochraně životního prostředí. Skutečností je, že zájem o flóru je u široké veřejnosti nižší, než zájem o faunu. Aby botanické zahrady zvýšily návštěvnost a zaujaly i ty návštěvníky, kteří se přímo o rostliny nezajímají, pořádají různé akce. Jednou z těchto akcí je vypouštění motýlů do svých expozic ve sklenících. Pro veřejnost je to jedna z mála možností setkat se naživo s krásnými tropickými motýly, které by jinak v našich zeměpisných šířkách nemohli vidět.

Těší mne, že zrovna má práce může být součástí osvěty široké veřejnosti v ochraně přírody a jsem si vědom toho, že mi to zároveň pomáhá přiblížit můj studijní obor širším vrstvám obyvatelstva.

Díky tomu, že mi Botanická zahrada hl. Města Prahy povolila zasáhnout diplomovou prací do svých expozic, umožní lidem vidět kontrast mezi živou přírodou a porcelánem - rozdíl mezi živým květem a květem vytvořeným z tenoučkého porcelánu. Veřejnost se nejčastěji s porcelánem setkává ve svých domácnostech, a ani netuší, jaký má porcelánová hmota potenciál a využitelnost – třeba i napomáhat při ochraně přírody. Ve skleníku botanické zahrady si budou návštěvníci moci prohlédnout porcelán v nevšedním prostředí, ve kterém ožívá a stává se součástí živé přírody.

9. SILNÉ STRÁNKY

Dle mého názoru je silnou stránkou mé práce právě symbolika, kterou v sobě skrývá.

Spojuje se v ní příroda s technikou moderního civilizovaného světa. Chladný porcelán i kov v celém kontextu najednou ožije a ukáže se ve zcela novém světle. Najednou se oba protipóly spojily v jeden ničím nerušený celek. Myslím, že se mi záměr podařilo realizovat.

Člověka motýli vždy přitahovali. Lákala ho nejen metamorfóza, kterou motýl prodělává, ale i domnělá bezbrannost a křehkost. Přesto dokáží motýli přežít v divoké a nespoutané přírodě. Domnívám se, že onu domnělou křehkost se mi podařilo znázornit porcelánovými květy. Květy jsou tenoučké, aby „ladily“ s motýly, kteří na ně sedají. Stejně jako se člověk bojí sáhnout na motýla, aby mu neublížil, tak se bojí vzít do ruky tyto porcelánové květy.

10. SLABÉ STRÁNKY

Za slabou stránku své práce považuji zejména to, že se mi nepodařilo krmítko vytvořit z keramické hmoty. Tvar, pro který jsem se rozhodl, je příliš složitý na to, abych mohl nějakou keramickou hmotu použít. Několik možností jsem sice vyzkoušel, ale žádná ve výsledku nedopadla dle mých představ. Stěny byly buď pokroucené, nebo hrany spojů na sebe přesně neseseděly.

Další slabší stránkou práce je to, že porcelánové květy jsou tenoučké. Bylo to sice mým záměrem, květy jsou ale příliš křehké a nemají šanci odolat případnému pádu, nebo nárazu.

11. SEZNAM POUŽITÝCH ZDROJŮ

a) Knižní a periodická literatura

1. ŠPÍS, J., *Modelářství porcelánu a keramiky*. 2., upr. a rozš. vyd. Karlovy Vary: Jiří Špís, 2004. 155 s. ISBN 80-239-4288-3
2. LULÁK, M., KRNÁČ, J., *Začínáme s entomologií a chovem motýlů*. 1. vyd. Alfa Consulting s.r.o. 1999. ISBN 80-2383-972-1
3. REICHHOLF-RIEHN, H., *Průvodce přírodou: Motýli*. 1. vyd. Přel. RNDr. F. Krampfl. Praha: Knižní klub ve spolupráci s Ikar, 1996, č. publikace: 355. ISBN: 80-7176-318-7 (Knižní klub. Praha), ISBN: 80-85944-93-6 (Ikar. Praha)
4. Hrabák R.,: *Kapesní atlas našich motýlů*. 1. vyd.,. Praha: Státní zemědělské nakladatelství ve spolupráci se Státním pedagogickým nakladatelstvím, 1985, č. publikace: 3817.
5. Landman W.,: *Encyklopedie motýlů*. Rebo international, Lisse, Nizozemsko. 1999. 272 s. ISBN 80-7234-057-3

b) Internetové zdroje

1. Botanická zahrada, Botanická zahrada hlavního města Prahy.
Dostupné z: <http://www.botanicka.cz/hlavni-stranka/o-nas/botanicka-zahrada-hlavniho-mesta-prahy.html?page_id=4889
Vyhledáno: 16.4. 2016
2. Motýl – symbol lidské duchovní transformace
Dostupné z: <http://www.gaia2010.sk/index.php?option=com_content&view=article&id=906:a5&catid=41:momentalne-okolo-nas-2012&Itemid=63
Vyhledáno: 20.2. 2016

3. Psychologie chaosu. Symboly znovuzrození

Dostupné z: <https://www.psychologiechaosu.cz/symboly-znameni/symboly_znovuzrozeni/

Vyhledáno: 21.11. 2015

4. Hmyz.net, Zrak hmyzu

Dostupné z: <<http://www.hmyz.net/ocihmyzu.htm>

Vyhledáno: 14.12. 2015

5. Axom.cz. Hliníkové sendvičové desky dibond a dilite

Dostupné z: <<http://www.axom.cz/obsah/hlinikove-desky-dibond>

Vyhledáno: 11.2. 2016

6. Studyblue.com. Insect

Dostupné z: <<https://www.studyblue.com/hello?site=flashcard/view/10260624>

12. RESUMÉ

The theme and title of this diploma thesis is "Private ritual".

This theme encapsulates something that a person does frequently in their private life. So frequently, in fact, that the person wouldn't even have to think about it.

For my final piece I involved something I am not only fond of, but a material that I am fond of working with - and that is nature and porcelain.

The inspiration for my work occurred during my summer job in the Butterfly house in Karlovy Vary. Here, I helped to care for butterflies and create solutions regarding habitat and problems that resulted from incorrect conditions for the rearing of some species of butterfly.

I like the symbolism which accompanies the frail creature that is the butterfly. People have always admired the ability a butterfly has to change from a greedy caterpillar in a cocoon to a beautiful, winged being. Thanks to this ability, people in the past began to assign supernatural and mystical qualities to butterflies. Whether it was pagans, christians, or other religions - they imagined a butterfly to portray the crossing from this world to the afterlife.

The aim of my work was to create a habitat for the care of butterflies in the Botanical Gardens of the capital city Prague. This botanical garden in Prague releases hundreds of butterflies into its interior from all over the world.

Butterflies drink nectar, and search for their food primarily by sight, only secondarily by smell. I chose to create some water feeders which were inspired by flowers, using the medium of porcelain.

Butterflies that prefer the feeders that contain rotting fruit have

different behaviours from the others. This group searches for food primarily by their sense of smell, and sight is the secondary sense. In this case I had more freedom, and had the opportunity to succumb to my imagination and ideas. In the feeders, I tried to show the "human element" in nature. For this purpose, I did not attempt to hide the feeders but instead showed them to be obvious - that they were there to be seen. That is why I chose a geometric shape for the feeder.

I am glad that my work is helping increase public awareness for the protection of nature, and I understand that it also helps to bring together my chosen field with larger sections of the population.

13. SEZNAM PŘÍLOH

Příloha 1

Motýlí dům Karlovy Vary - Inspirace

Příloha 2

Formy

Příloha 3

Suchý porcelánový střep

Příloha 4

Pálicí podložka

Příloha 5

Spodní strana porcelánového květu

Příloha 6

Porcelánové květy – *Phalaenopsis amabilis*

Příloha 7

Porcelánové květy - *Cymbidium*

Příloha 8

Zavěšení pítek

Příloha 9

Botanická zahrada hl. Města Prahy – skleník Fata Morgana

Příloha 10

Současná krmítka a pítka v botanické zahradě

Příloha 11

Vnímání barev hmyzem

Příloha 12

Pítka

Příloha 13

Krmítka

Příloha 1: Motýlí dům Karlovy Vary – Inspirace

Příloha 2: Formy

Příloha 3: Suchý porcelánový střep

Příloha 4: Pálicí podložka

Příloha 5: Spodní strana porcelánového květu

Příloha 6: Porcelánové květy - *Phalaenopsis amabilis*

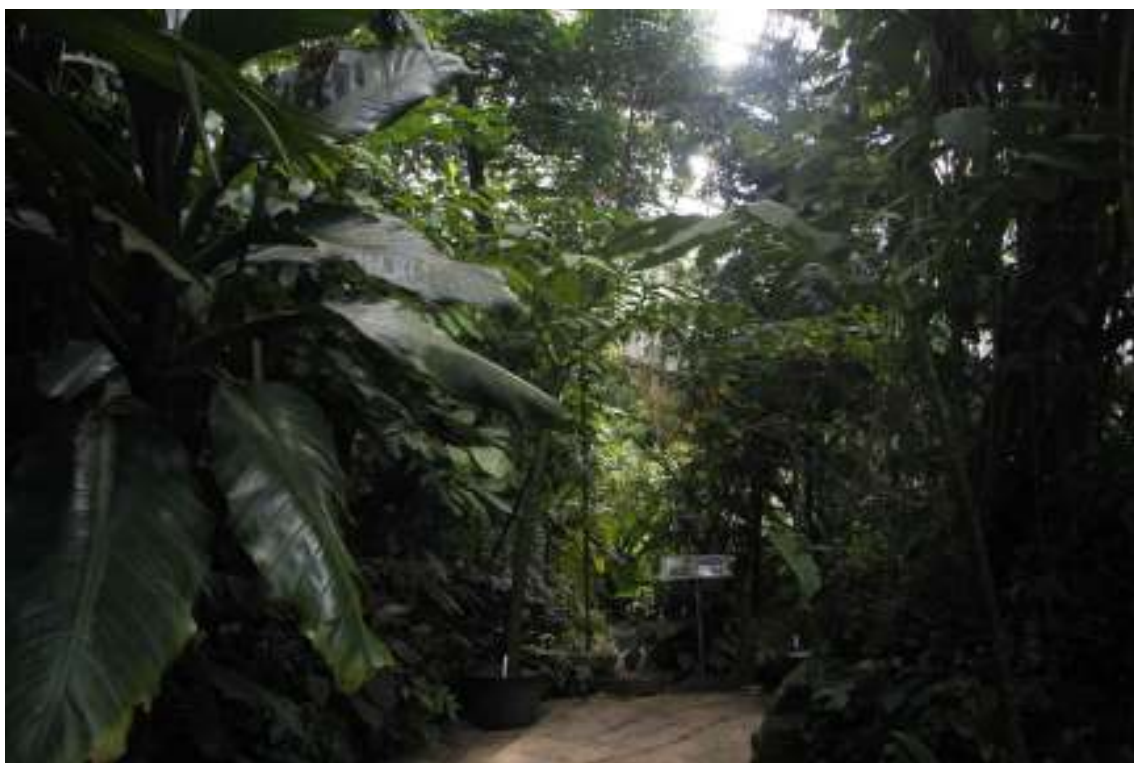
Příloha 7: Porcelánové květy - Cymbidium

Příloha 8: Zavěšení pítek

Příloha 9: Botanická zahrada hl. Města Prahy – skleník Fata Morgana¹⁹.

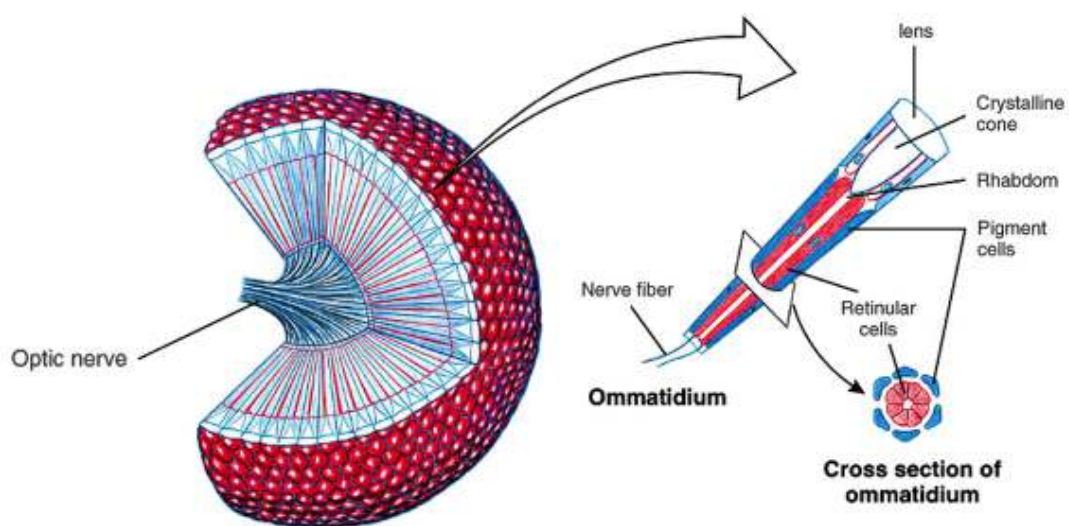
19 Foto: Jan Habart

Příloha 10: Současná krmítka a pítka v botanické zahradě

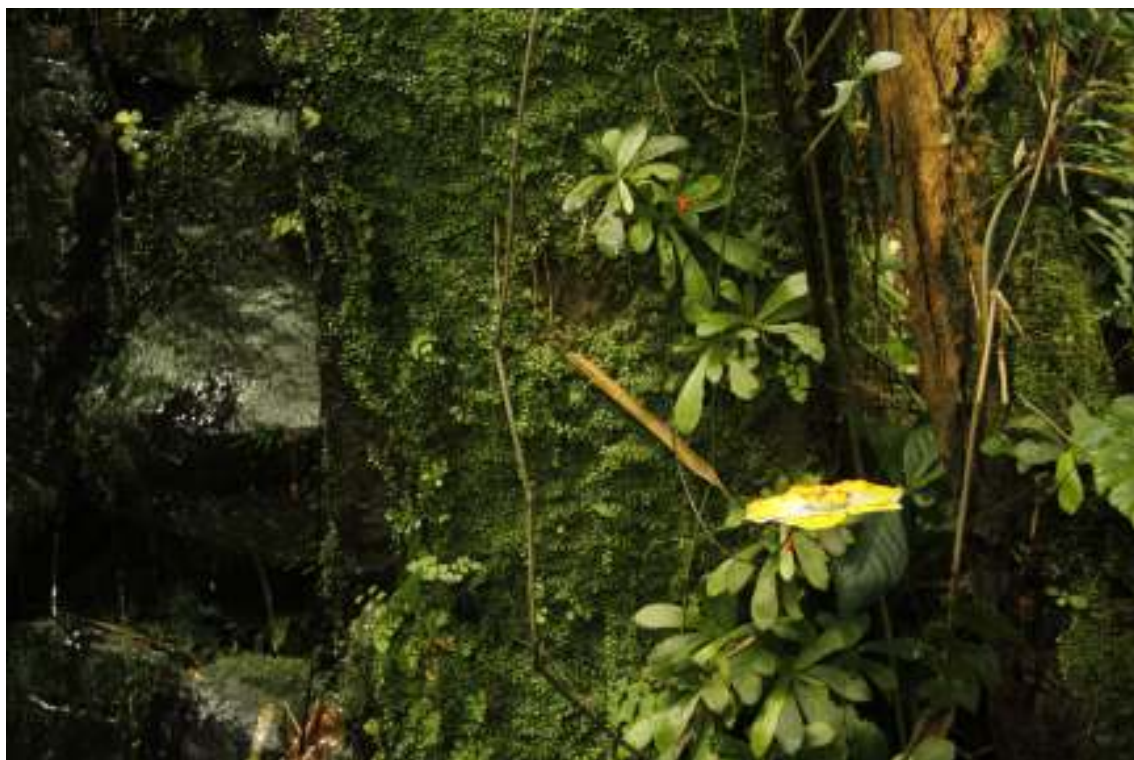

Příloha 11: Vnímání barev hmyzem

Příloha 12: Pítka²⁰

20 Foto: Jan Habart

Příloha 13: Krmítka²¹

21 Foto: Jan Habart

